

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

І.П.Чистовська

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри основ професійного навчання

Київського національного університету будівництва і архітектури

У статті розглядаються основи проектної діяльності та засоби її формування у студентів вищих навчальних закладів технічного профілю. В роботі обґрунтовано зміст поняття “педагогічна компетентність”, “проектна діяльність педагога”, визначено доцільність використання у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу методу проектів як способу досягнення дидактичної мети.

Ключові слова: компетентність, педагогічна компетентність, проектна діяльність педагога, метод проектів.

Прискорення науково-технічного прогресу, інтенсивний розвиток сучасних технологічних процесів і підвищення вимог до виробничих функцій працівника зумовлюють необхідність удосконалення підготовки фахівців технічного профілю. У Законі України “Про професійно-технічну освіту” [6] зазначено, що складова системи освіти України спрямована на формування у громадян професійних знань, умінь та навичок, відповідного технічного, технологічного й екологічного мислення з метою створення умов для професійної діяльності.

Сучасна система професійно-технічної освіти повинна забезпечити навчання і виховання спеціаліста відповідно до потреб суспільства з урахуванням особистісних якостей, кваліфікації, світогляду. Рушійною силою цього процесу повинні стати інженери-педагоги, чия фахова і педагогічна компетентність прямо та опосередковано позначається на стані розвитку технічного сектору економіки.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що ряд вчених вивчали проблему загальної підготовки вчителя, зокрема О.А. Абдуліна [1], А.М. Алексюк [2], С.У. Гончаренко [5] та ін. Праці Г.О. Балла [3], Н.В. Кузьміної [11], С.О. Сисоєвої [15], В.В. Радула [13] присвячені проблемі формування і становленню особистості педагога. Окремі аспекти підготовки майбутніх інженерів-педагогів розглянуті у дослідженнях Н.В. Кузьміної [10], Є.А. Климova [9] та ін.

Однак варто зауважити, що питання формування педагогічної компетентності майбутніх інженерів-педагогів не знайшло відповідного теоретичного обґрунтування.

Метою статті є визначення змісту понять “педагогічна компетентність”, “проектна діяльність педагога” та доцільності використання методу проектів як способу досягнення дидактичної мети.

На сьогодні в педагогічній науці існує багато підходів до розуміння педагогічної компетентності. У працях А.А. Вербицького [4], М.К. Кабардова [8], Н.В. Кузьміної [11] подано процесуальний підхід до розуміння педагогічної компетентності. Він пов’язаний із визначенням змісту педагогічної компетентності тільки через систему знань, умінь і навичок без урахування мотиваційно-ціннісної сфери особистості.

Процесуально-особистісний підхід викладено у роботі Л.К. Маркової [12], яка розглядає педагогічну компетентність за процесуальними та результативними показниками. Вона тлумачить педагогічну компетентність як обізнаність педагога зі знаннями й уміннями та їхніми нормативними ознаками, психологічними якостями, що необхідні для педагогічної діяльності.

Особистісний підхід передбачає розгляд педагогічної компетентності через визначення пріоритетності особистості педагога в навчально-виховному процесі. Наприклад, І.А. Зязюн [7] до структури педагогічної компетентності поряд з базовими (науковими) знаннями, уміннями відносить ціннісні орієнтації педагога, стиль взаємовідносин із людьми, з якими він працює, його педагогічну культуру.

Результативний підхід до розуміння педагогічної компетентності визначає міру результативності діяльності педагога під час

вирішення ним педагогічних завдань. Наприклад, В.О. Сластьонін [14] визначає педагогічну компетентність як сукупність теоретичної і практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності. На нашу думку, поняття педагогічної компетентності має визначатися як інтегративна властивість особистості педагога, яка включає сукупність знань, навичок, умінь, особистісних характеристик, які необхідні для успішного викладання, вирішення складних педагогічних ситуацій, проведення виховної роботи з метою забезпечення розвитку і саморозвитку особистості студентів. Таким чином, компетентність – це необхідна якість педагога, який живе у сучасному суспільстві із постійно мінливими ринковими відносинами.

Аналіз педагогічної практики і теоретичних досліджень дозволив нам визначити проектну діяльність як засіб формування педагогічної компетентності, в ході опанування якої відбувається становлення професійно важливих якостей фахівця, формування його ключових компетенцій.

Під проектною діяльністю педагога ми розуміємо сукупність дій, які призводять до досягнення поставленої мети щодо дослідження та розв'язання педагогічних ситуацій. Педагогічне проектування – один із найважливіших аспектів діяльності науково-педагогічного працівника професійно-технічного закладу освіти. Воно складається з вивчення планових документів, опрацювання навчального матеріалу, дослідження навчально-виховної ситуації, формування творчого бачення майбутніх навчальних занять, передбачення подальшого руху та результатів навчальної діяльності, конструювання ефективних сполучень дидактичних методів навчання в реалізації творчого задуму, розроблення комплексів навчальних ситуацій та аналізу інструктивних матеріалів щодо практичної діяльності інженерів-педагогів. Нами встановлено, що науково-педагогічні працівники технічних закладів освіти і студенти найповніше реалізують власні творчі спроможності, коли процедури повсякденної підготовки педагогів до навчальних занять науково обґрунтовані, раціонально виважені та доцільно впорядковані.

Зміст проектування навчальних занять у технічних закладах освіти полягає в поетапному конструюванні майбутніх кроків пізнавальної діяльності студентів, адже тільки через спеціально організовану навчальну діяльність можна досягти основної мети навчання – формування творчої особистості всебічно розвиненого фахівця.

Конструювання навчальної діяльності повинно охоплювати всі її компоненти: цілі

(перспективні і найближчі), мотиви, предмет, спосіб, структуру пізнання. Для того щоб навчальні заняття ефективно реалізовували освітні, розвивальні та виховні функції необхідно під час проектування навчальних занять співвідносити всебічний аналіз навчального матеріалу з компонентним формуванням навчально-пізнавальної діяльності студентів і відповідно до цього обирати й сполучати методи і прийоми навчання, зокрема:

на цільовій стадії проектування навчальних занять висвітлювати роль змісту навчання у світоглядному і професійному формуванні особистості і відповідно до цього розробляти прийоми показу соціальної значущості того матеріалу, що вивчається;

на інформаційній стадії, як етапі формування предмета навчального пізнання, увагу необхідно зосереджувати на суперечностях внутрішньої структури явищ та процесів, що вивчаються;

на змістовній стадії проектування навчальних занять, як етапі визначення та опрацювання структури навчальної діяльності, доцільно розглядати системні відношення між елементами знань і відповідно до цього здійснюються формулювання навчальних питань, формування прийомів подання навчального матеріалу;

на процесуальній стадії розробляються комунікативно-прийомотворчі способи подання навчального матеріалу і відповідно до них опрацьовуються прийоми спілкування з аудиторією;

на контрольно-корегуючій стадії увага зосереджується на засобах контролю, оцінці знань, навичок, умінь студентів та корекції цілей та змісту навчання.

Разом з тим, педагогічна практика показує, що уява про педагогічну компетентність інженера-педагога у студентів знаходиться на рівні життєвих уявлень, залежить від загальної ерудиції й кругозору. Вони здатні до емпіричного проектування, але ці вміння мало систематизовані, система проектної діяльності відсутня. Тому ми вважаємо доцільним використання у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу методу проектів як способу досягнення дидактичної мети щодо формування педагогічної компетентності майбутніх інженерів-педагогів. В методі проектів власне проект виступає засобом навчання, опанування проектними вміннями та навичками. В його основу покладена ідея, що відображає сутність поняття

“проект”, його прагматичну спрямованість на результат, який отримано при вирішенні тієї чи іншої практично чи теоретично значущої проблеми.

Нами визначено таку послідовність та структуру діяльності студентів і науково-педагогічних працівників щодо виконання проекту.

Перший етап – підготовка проекту. Визначення теми й цілей. Студенти обговорюють предмет разом з науково-педагогічним працівником. Отримують консультацію, встановлюють мету. Науково-педагогічний працівник розкриває перспективи дослідження, мотивує, консультує.

Другий етап – планування. Визначення джерел інформації, способів збору й аналізу інформації, форми звіту, критеріїв оцінки результатів і процесу, розподіл ролей (інформатор, дослідник, секретар, редактор, доповідач, референт, експерт тощо). Студенти виробляють план дій, формулюють завдання. Науково-педагогічний працівник коректує, пропонує ідеї, допомагає прогнозувати результат.

Третій етап – дослідження. Змістом цього етапу є збір інформації, вирішення поставлених навчальних завдань. Інструментарій, який може ефективно використовуватися: інтерв'ю, опитування, спостереження, експеримент, робота з довідковою літературою тощо. Студенти виконують дослідження, вирішуючи проміжні навчальні завдання. Науково-педагогічний працівник опосередковано спостерігає, допомагає (якщо є потреба), консультує.

Четвертий етап – узагальнення результатів дослідження. Змістом даного етапу є аналіз інформації, структурування, формулювання

висновків (науково-педагогічний працівник – консультант).

П'ятий етап – звіт, подання результатів у формі усної доповіді, співповіді, виконаних рефератів, курсових робіт, поданий стендовий матеріал, письмовий звіт, книги, брошури тощо. Студенти звітують, доповідають; науково-педагогічний працівник разом з експертами слухає, задає питання, коректує.

Шостий етап – завершальний. Це оцінка результатів і навчального процесу. Студенти беруть участь в оцінці та визначенні рейтингу учасників проекту. Науково-педагогічний працівник оцінює роботу студентів й експертів з урахуванням рішень учасників проекту, мотивує подальші дослідження (особливо діяльність тих студентів, які виявили дослідницький потенціал).

Таким чином, у процесі проектної діяльності у студентів формуються уміння та навички проектування майбутньої педагогічної діяльності; розвиваються комунікативні здібності, коли обговорюються творчі завдання, організуються консультації науково-педагогічних працівників, захищаються власні ідеї; особистісні – креативність, гнучкість мислення; соціальні – толерантність до думки інших, здібності до колективної діяльності тощо. Це дозволить, на нашу думку, здійснювати їм педагогічну діяльність на високому рівні педагогічної компетентності. В подальшому доцільно проаналізувати проектний метод навчання в системі технологічної освіти та обґрунтувати інноваційні педагогічні технології підготовки студентів вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдулина О.А. О формировании педагогических умений // Сов. Педагогика. – 1976. – № 11. – С. 93–103.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. К.: Либідь, 1998. – 557 с.
3. Балл Г.О. Парадигма діалогу і проблема прилучення до наукової культури // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Українсько-польський щорічник / За ред. Л. Левовицького, І. Зязюна, І. Вільш, Н. Ничкало. – Ченстохова–Київ, 1999. – С. 335–347.
4. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. – М.: Высш. шк., 1991. – 207 с.
5. Гончаренко С.У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За заг. ред. Зязюна І.А. – К.: ВІПОЛ, 2000. – С. 81–107.
6. Закон України “Про професійно-технічну освіту” // Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 32. – С. 215.
7. Зязюн І.А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – К.: ВІПОЛ, 2000. – С. 11–57.

8. Кабардов М.К., Арцишевская Е.В. Типы языковых и коммуникативных способностей и компетенций // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 34–36.
9. Климов Е.А. Развивающийся человек в мире профессии. – Обнинск, 1993. – 157 с.
10. Кузьмина Н.В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения. – М.: Высш. шк., 1989. – 167 с.
11. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя. – М.: АПН, 1990. – 149 с.
12. Маркова А.К. Психологичный анализ профессиональной компетентности учителя // Сов. педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82–88.
13. Радул В.В. Соціальна зрілість молодого вчителя. – К.: Вища шк. – 1997. – 269 с.
14. Слостёнин В.А. Педагогика. – М.: Школа-Пресс, 2000. – 512 с.
15. Сисоева С.О. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти // Неперервна проф. освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А.Зязюна. – К.: ВІПОЛ, 2000. – С. 249–273.

Стаття надійшла до редакції